

Korte antwoorden op Focusvragen

a) *Hoe groot vindt u de problemen van het huidige Toeslagenstelsel; hoe fundamenteel moet dat wat u betreft op de schop?*

In de meeste landen concentreert de inkomensondersteuning zich op 15-20% van de huishoudens met de laagste inkomens. De doelgroep is in Nederland vanwege te weinig politieke zelfbeheersing uit de bocht gevlogen. De problemen zijn (daardoor) groot. De kring van rechthebbenden is met 60% van de huishoudens (6 miljoen toeslagen) simpelweg onbeheersbaar geworden. Elke politieke partij en belangengroep heeft aan cliëntalisme gedaan. En de vormgeving van Toeslagen leidt tot hoge marginale drukken, dus tot veel parttime werk, en dus ook beperkte economische zelfstandigheid (van veelal vrouwen). Vanwege terugvordering en onwetendheid zorgde het stelsel ook voor veel problematische schulden én non-take-up, ook omdat we teveel bureaucratische vaardigheden vragen van hen die er juist het minsten van hebben (lage inkomens). De red-tape is enorm, de armoede hoger dan nodig. Illustratief voor de slechte vormgeving van het stelsel is dat ondanks de enorme rondpompmachine Nederland onderaan de ranglijst van landen bungelt die is gerangschikt naar de mate waarin kinderen via het stelsel uit de armoede houdt, zo blijkt uit ons Leidse onderzoek. Een punt dat ik niet vaak in de discussie hoor.

b) *Waar moeten we rekening mee houden bij het opstellen van plannen om het toeslagenstelsel te vervangen of aan te passen?*

1) Herlees het rapport van de Commissie Inkomstenbelasting en Toeslagen (Cie-Van Dijkhuizen). 2) Verschuif de focus van zelfredzaamheid van burgers naar inkomensondersteuning. 3) Maak een splitsing tussen inkomensondersteuning en arbeidsmarktinstrumenten (KOT). 4) Ga uit van een breed pakket bij aanpassing = brede heffingsgrondslag van arbeidsinkomen, dus lagere tarieven. Belast vermogen en kapitaalinkomen zwaarder; verlaag belastingen op arbeid. Wij hebben in het verleden diverse varianten van een *broad-based-personal-income-tax* in kaart gebracht die steeds opnieuw illustreren dat er heel veel vereenvoudiging mogelijk is zonder dat de inkomensverhoudingen sterk wijzigen. 5) Ga uit van een uitkeerbare heffingskorting (negatieve inkomstenbelasting). Hanteer daarbij zoveel mogelijk objectieve criteria die uit administratieve gegevens blijken en zo gedragsreacties van het stelsel minimaliseren. Dus: kids, zorg, wonen. 6) Maak een fundamentele keuze om het huishouden centraal te stellen. Nu is het een ratjetoe, waarbij per regeling huishouden en individu door elkaar lopen. Het belastingstelsel sluit herverdeling op basis van huishoudinkomen nagenoeg uit. Gevolg: veel geld rondpompen via de overheid in plaats van herverdeling binnen huishoudens.

- c) Denkt u dat aanpassing/vervanging mogelijk is op een wijze die tot betere inkomenszekerheid leidt en de marginale druk verlaagt?
- d) Welke suggesties en mogelijke valkuilen wilt u daarbij met de Kamer delen?

Gemakshalve c) en d) samengenomen. Zeker. De kernvraag bij de vereenvoudiging van de toeslagen moet zijn: kunnen we de huidige netto inkomensverdeling realiseren met veel minder knoppen? En dat kan, want de complexiteit van het toeslagen- en belastingstelsel wordt nu veroorzaakt door de enorme hoeveelheid knoppen die worden gebruikt. Zorgen over de marginale belastingdruk zijn overigens terecht voor zover de marginale belastingdruk door de cumulatie van inkomensafhankelijke regelingen hoog wordt (zeg >80%). Maar ook hier is de hoeveelheid en cumulatie van inkomensafhankelijke knoppen de boosdoener. Het is dus aanbevelingswaardig om toe te werken naar één generieke inkomensondersteunende regeling met eenduidig(e) afbouwtraject(en). En dat dat kan blijkt uit een analyse die ik van harte bij u aanbeveel: op basis van een zeer beperkt aantal objectieve criteria kan de netto-inkomensverdeling min of meer worden nagebootst. Zal binnen afzienbare tijd openbaar worden.

- e) Welke opmerkingen en suggesties hebt u bij de variant uit de initiatiefnota van D66, en andere varianten?

Het is toe te juichen dat D66, 50PLUS, FvD, ChristenUnie en GroenLinks met majeure voorstellen komen, want dat is hard nodig. Het is ook winst dat allen voorstellen om de heffingskorting uitkeerbaar te maken. De toeslagen zijn dan niet langer nodig om de lage inkomensgroepen te ondersteunen. Wie bereid is het ideale pad van de CPB-spoorboekjes te verlaten, merkt dat het belastingstelsel schadelijker wordt; dat blijkt uit ook CPB-doorrekeningen van genoemde plannen. In al deze plannen daalt het structurele arbeidsaanbod, zij het in verschillende mate. Daarmee daalt ook het inkomen. Het grote verschil tussen de diverse plannen is hoe men huishoudens danwel individuen wenst te benaderen, hetgeen blijkt uit de diverse kortingen voor volwassenen, huishoudens en kinderen. Dit heeft te maken met de verschillende politiek voorkeuren. Daar treed ik niet in. Ik wil nog wel gezegd hebben dat het gratis maken van kinderopvang een politieke wens kan zijn, maar dat dat niet past in de discussie over Toeslagen, want het betreft geen inkomensondersteunende politiek, maar zou onderdeel van het arbeidsmarktbeleid moeten zijn.